

Yeni Baskıya Önsöz

Dikkat edenler olmuştur, komünistler siyasi faaliyetlerine ilişkin yazmazlar: konuşurken bile yer, isim, zaman vermemeye dikkat ederler... Konspiratif faaliyet gösteren, gizli/yasadışı/illegal çalışan partilerin üyeleri yazılı belgeden mümkün olduğu kadar kaçınır. Olan belge, mektup, resim vb de saklanmaz. Aradan ne kadar zaman geçerse geçsin, burjuvazi tarafından aleyhte kullanılmaması için bilgi, belge bırakılmaz, isim ve yer verilmez, faaliyetlerin takibatına yarayacak ipucu bırakılmaz.

Komünist parti üyeleri kendi adlarını bile kullanmazlar. Partinin faaliyeti, mümkün olduğu kadar “deşifre olmamak” üzerine planlanmıştır. Teoride üyelerin birbirlerinin gerçek adını bilmemeleri kural, aksi istisnai bir durumdur. Hüc-re tipi örgütlenen illegal yapılarda üyeler, kendi hücrelerine üye olan yoldaşlarının dışında kimseyi tanımadığı için, kim üyedir, kim sadece sempatizandır bilmez. Bir parti üyesinin, diğerinin üye olup olmadığını bile bilmediği ve soramadığı durumda, herkes gerçeğin sadece kendi yaşadığı bölümünü bilecektir. Bu nedenlerle komünist partilerin tarihi yazılırken, geçmişte gerçekten neler olup bittiğini bilmek için bütün bu detaylar dikkate alınmalıdır.

Bütün bu önlemlerin nedeni partiyi bir tevkifat durumunda korumaktır. Diğer yoldaşlar hakkında en az bilgiye sahip olmak her zaman iyidir: eğer hücredeki diğer parti üyelerinin gerçek ismini bilmiyorsan, ev ve iş adresini, telefon numarasını, mesleğini, medeni durumunu vb bilmiyorsan polise en az bilgiyi verirsin. Hoş, bu kurallar çoğu zaman çiğnendiği için, kitleselleşmiş yasal derneklerde çoğu parti üyesi birbirlerine deşifre olduğu için, Türkiye’de de yurtdışında da illegaliteden beklenen yarar sağlanamamıştır. Bir anımı anlatayım: İKD Doğu Karadeniz Bölge sekreteri olarak çalıştığım sırada Samsun’da tüm bölgedeki kent ve kasabaların İKD temsilcilerinin katıldığı, iki gün süren bir eğitim toplantısına kasabalardan birinin sorumlusu katılmadı. O zaman telefon yok, olsa da kullanmak istemeyiz. Nedenini öğrenemedik. Ben toplantı ertesinde o kasabaya, gelmeyen İKD üyesinin evine gittim. Hoş beşten sonra kendisine niye toplantımıza katılmadığını, hem de mazeretsiz, sordum. Öğretmen olan arkadaş başımı onurla kaldırdı ve şunları söyledi: “X ağabey beni partiye üye yaptı. Benim artık İKD toplantılarına katılmam gerekmiyor.” Ben dondum kaldım, başımdan aşağı kaynar sular döküldü. Bir parti üyesinin aslâ ve kat’â, eşine, annesine bile söylememesi gereken, işkencede bile inkar edeceği parti üyeliğini bana söyleyerek, hem kendisini, hem de kendisini partileyen yoldaşı likide etmişti. Şaşkınlığımı üzerimden atıp derin bir nefes aldım ve ona şunları söyledim: “Şimdi X ağabeyine gideceksin, partilendiğini bana söylediğini ona söyleyeceksin. Bunun üzerine Emel Arkadaş bana: “görmedim, duymadım, bilmiyorum” dedi diyeceksin.” 12 Eylül darbesi yapıldığında ben acemi yoldaşların yaptığı konspirasyon hataları yüzünden öylesine lüzumsuz bilgilerle doluydum ki¹...

Bu gizli, konspiratif çalışma kuralları, Sosyalist Sistem

1 Başlamış olduğum yeni çalışmamda bu dönemi en ince detaylarına kadar anlatmaya çalışıyorum..

ve Sovyetler Birliği'nin çöktüğü, komünizmin artık burjuva devletleri için "tehlike", "tehdit" olarak addedilmediği, komünist partilerin yasal olarak çalışmaya başladığı, Türkiye'de de komünist partisinin "şimdilik" legal çalışmasına, seçimlere katılmasına izin verildiği günümüz koşullarında yeni kuşaklar tarafından anlaşılabilir, gereksiz addedilebilir. Ama bugün bile 1970li, 80li yıllarda faaliyet göstermiş olan komünistler, burjuva devletinin ne olduğunu, egemen sınıfların reflekslerini bildikleri için geçmiş çalışmalarını anlatmaktan kaçınırlar. Evet bir süredir Türkiye'de farklı siyasi hareketlere mensup olanlar hatıralarını yayımlamakta, ama emin olun hepsinin anlatmadığı hususlar vardır.

Bütün bunları şu nedenle anlattım: komünistlerin yukarıda anlatılan nedenlerle örgütsel çalışmaları hakkında yazmaması, önemli bir sorunu beraberinde getirdi: komünist kuşakların birbirlerinin faaliyetlerinden haberdar olmaması, örgütsel deneyimlerin birbirlerine aktarılamaması ve bunun sonucu olarak da **yaşanan pratiklerden ders çıkarılamaması**. Tarih yazıcılığı açısından da son derece büyük sıkıntılar meydana geldi: bilgiler komünist bireylerle birlikte tarihe gömüldü. Böylece komünist partisinin işçi sınıfı ve emekçiler arasında, gecekondu mahallelerinde ve fabrikalarda nasıl çalıştığı, nasıl örgütlendiği, teşkilatlanma yol ve yöntemleri, aydın üyelerle emekçi üyelerin arasındaki ilişkilerin nasıl kurulduğu, parti içinde demokrasi ve merkezîyetçiliğin nasıl işlediği vb gibi detaylar, kulaktan kulağa anlatılan efsaneler olarak kaldı. Böylece komünist partilere ilişkin yazanlar, hele hele 1991'de Sosyalist Sistem'in çöküşünden sonra "eleştiri"de sınır tanımayanlar, hiç komünist parti üyesi olmamış, hiç fabrikada, gecekonduya yaşamamış sol entelektüeller veya akademisyenler oldu. Onlar da fabrikalarda, gecekonduarda, sokaklarda, meydanlarda, grev çadırlarında, hapishanelerde "zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi

olmayanlar”ın yaptıkları siyasete içerden bakamadılar, çoğu kez anlamadılar. Bu nedenle “içerden” birilerinin parti tarihi yazması, “ruhsuz belgeler”in ruhunu anlama avantajına da sahip olduğu için yararlı olacaktır.

* * *

Bu çalışma 1995 yılında, tam onaltı yıl önce tamamlandı. 12 Eylül darbesinin sıcaklığı üzerinden onaltı yıl geçmesine karşın hala devam ediyordu, bu nedenle mülakat yaptığım kadınlara Parti üyeliklerine ilişkin çok az soru sordum, güvenlik endişesi halen ön plandaydı. Öyle ki 1996’da yüksek lisans tezi olarak teslim ettiğimde mülakat yapılan kadınların isimlerini şifrelemiştik. Konjonktür gereği isimleri vermeyi uygun görmemiştim o zaman. Çalışmada adı geçenlerin açık isimleri, onların da izniyle ancak 2003 yılında, kitabın ilk baskısı yapılırken kullanıldı. Bu kitabı bugün yazsaydım hem İKD’li TKP üyelerine parti faaliyetleri hakkında daha çok soru sorardım; hem de örgütsel faaliyet alanında eleştirelilik konusunda daha acımasız davranırdım. Ama bu haliyle bile, bir yandan İKD pratiğini araştırırken bir yandan da yapılan ideolojik, örgütsel, bireysel hataları da yazmaya çalıştım; nüfusun yarısını oluşturan kadınların kurtuluşunun gerçekleşmesi doğrultusunda mücadele etmesi gereken Marksistlere deneysel, pratik bilgi aktarmak istedim.

Bu hususu her gün daha fazla önemsiyorum. Çünkü: Örneğin 1916-17’lerde Bolşevik olan, 1918 Mart ayında Moskova’da MUSKOM’un kapısını çalan, 1921’de Karadeniz’de katledilen TKP’nin kurucusu Mustafa Suphi, dünyanın altüst olduğu bu dönemde yaşadıklarını, kendisinden sonra gelen komünist kuşaklara aktarabilseydi, sonraki süreçte ne gibi hataların önüne geçilebilirdi? Ne Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası üyelerinin, ne de Şefik Hüsnü Değmer’in Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası’nın ve TKP’ye dönüştükten sonraki tecrü-

belerinin yazılı aktarımı var. Bence 1951 tevkifatı öncesi ve sonrasının tecrübeleri de 1960'lı yıllarda yükselen sol harekete katılan genç kuşaklara yeterince aktarılamamıştır. Böylece *Kızıl Feministler*'i kaleme almamdaki en büyük amaç somutlanıyor: 1975-80 arasında Türkiyeli komünist kadınlar olarak kendi tecrübelerimizi sonraki kuşaklara aktarabilmek.

Komünistler/devrimciler yeni bir devrimci dalgaya, yeni bir emekçiler hareketine deney aktarmaya mecburdurlar... Öyle ki Komünist Manifesto'yla başlayan, Sosyal Demokrat Parti'lerle yükselen, 1917 Ekim Devrimi ile Bolşevikleşen, Uzakdoğu'da Pol Pot'dan Küba'da Che Guevara'ya kadar uzanan, Stalin'i de, Troçki'yi de, Mao'yu da içeren geniş yelpazede, işçi sınıfı örgütlerinin çalışma yöntemi olan "demokratik merkezîyetçilik" işletilirken ne gibi hatalar yapılmıştır? Bu örgütlerde ne kadar demokrasi, ne kadar merkezîyetçilik işletilmiştir? Bu örgütlerde bireyin yaratıcılığının adeta ezilmesine giden yol neden ve nasıl açılmıştır? Bir arada yoldaşça çalışması ve paylaşması gereken, ortaklaşmacı bir toplum, devletsiz, sınıfsız, sömürsüz, özgür bir toplum kurmak üzere yola çıkanlar **hangi öznel/iradi/örgütsel hataları yapmışlardır?** Yapılan hatalar, asla yapılmaması gerekenler ve benzerleri en ince detaylarına kadar incelenmelidir.

Son bir nokta: Kitap altı bölümden oluşuyor gibi görünse de aslında iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm kadının kurtuluşu konusunda tarihsel ve kuramsal çözümlemeler ve evrensel pratik hakkında bir derlemeden ibarettir. İkinci bölüm ise Türkiyeli kadınların 70li yıllardaki faaliyetleri, düşünceleri ve hissiyatıdır.

Bütün maruzatım bundan ibarettir.

2011 Ankara

Önsöz

1980’li yılların ikinci yarısında, Türkiye’de yükselmekte olan feminist akımla birlikte feministlerin, sosyalist kadınlara yaptıkları eleştirilerle derinden sarsılanlardan biriyim. Türkiye’de kurulmuş olan en güçlü kadın örgütünün (İlerici Kadınlar Derneği/İKD) üyesi olmakla övünür, kadınlara yönelik talepleri meydanlarda ilk kez haykırılmış olmakla kıvanırken, birden bire “kadınlar adına hiçbir şey yapmadığımız, kadınları bir partiye kazanabilmek için faaliyet gösterdiğimiz”, hatta “kadınları kullandığımız” yolunda feministler tarafından yapılan eleştirilerle serseme dönmüştüm. 1989’da, biraz da savunma kaygısıyla, İKD hakkında bir yazı yazma girişiminde bulunduğumda gördüm ki İKD kendi başına bir örgüt değildir ve Clara Zetkin, Aleksandra Kollontay ve benzeri Marksist kadınların, kadın hareketi konusundaki yaklaşımlarının mirasçısıdır. Yani İKD, tüm olumlu ve olumsuz yanları ile *dünya komünist kadın hareketinin* mirasçısıdır. *Sosyal-Demokrasiden Bolşeviklere, UDKF’den İKD’ye* başlığını koyduğum o makaleyi konunun derinliği ile baş edemeyerek kütüphanenin raflarında tozlanmaya bı-

rakmıştım. Ta ki 1994 yılında yüksek lisans tezimi yazmaya başlayınca kadar. İşte elinizdeki kitabın temelini bu tez teşkil etmektedir.

Türkiye’de feminizm tartışmaları başladığında nasıl da direnmişim: “Ben feminist değil Marksistim, çünkü sadece kadınların kurtuluşunu değil, tüm ezilenlerin ve sömürülenlerin kurtuluşunu savunuyorum. Kadınların kurtuluşunun, sömürünün ve sınıfların yok edilmediği bir toplumsal formasyonda gerçekleşmeyeceğini düşünüyorum. Kadınlar ancak toplumsal üretime katılır, ev işleri ve çocuk bakımı toplumsallaşırsa kurtulabilir, bu da ancak ortaklaşmacı/komünist bir toplumsal formasyonda gerçekleşir” diye. Ancak savunduğumuz bu görüşler, benim gibi diğer Marksist kadınları da tatmin etmemeye başlamıştı. Böylece 1989 yılında İstanbul’da yapılan *Kadın Kurultayı*’ndan sonra bir grup Marksist kadın bir araya gelerek hemen hemen bir sene kadın konusunu inceledik. Salı günleri toplandığımız ve bir türlü çalışmamıza nokta koyamadığımız için adımı ‘*Salı salanır*’ koyduğumuz bu toplantılarda “kendi mirasımızın *kadın sorununa* nasıl eğildiğini” inceledik ve adeta çarpıldık: 1800’lü yılların sonunda, 1900’lü yılların başında Marksistler neler tartışmamış, neler savunmamışlardı ki... Bize tabu olan her şeyi: Kadının ev içi emeğinden nasıl kurtarılacağından serbest aşka, fahişe kadınların örgütlenme sorunlarından ailenin sönmelenmesine kadar... Lenin bile “aptallaştırıcı, köreltici ev işlerinden kadınların kurtarılmasından” söz ederken, 1970’li yıllarda genel olarak Marksist kadınlar, özel olarak biz İKD’lilerin nasıl olup da bu mirasın üzerinden atladığımızı akıl sır erdirmek mümkün değildi.

İşte o günlerde Kollontay’ın *Marksizm ve Cinsel Devrim* adlı kitabını ilk elime aldığım gece okuduklarımdan adeta ‘şok’ olmuş bir şekilde sabaha karşı ikide yatağa girdiğimi, bir saate yakın kıvranıp tekrar kalktığımı, sabah dörde

kadar kitabı okumaya devam ettiğimi, sonra yine yatıp, yine kalkıp, doluya koyup almadığını, boşa koyup dolmadığını görüp şaşkın bir halde işe gitmekten vazgeçip kitabı bitirip, kitabı bir yana atıp, sonra yine alıp okuduğum o 'menhus' gece ve günü unutmak mümkün mü? Kollontay, kimdi bu kadın? Tanımaz mıydım, elbette tanıyordum. Feministlere karşı verdiği 'amansız' savaşımı gayet iyi biliyordum İKD'li yıllardan. Zimmerwald Solu'nda Lenin'in görüşlerinin hemen ilk destekçisi; Amerika kıtası dahil bu görüşlerin dört dilden propagandasını yapan uluslararası planda tanınmış bir Marksist; Ekim Devrimi kararını alan Bolşevik Partinin merkez komitesi üyesi ve devrim sonrasında ilk kadın halk komiseriydi.¹ Kollontay'ın, Sovyetler Birliği tarafından 'kurtulmuş kadınlara' örnek olarak gösterildiğini ve 'dünyanın ilk kadın büyükelçisi' olduğunu biliyordum. Ama ya kadının kurtuluşu konusundaki düşünceleri... Hayır işte onları bilmiyordum. Ve şimdi karşımda bilmediğim, başka bir Kollontay vardı... Ve beni de feminizme ilişkin önyargılarımdan ve korkularımdan **ancak** böyle ihtilalci bir kadın kurtarabilirdi.

Neydi o korku? Adından: **feminizm**; renginden: **mor**; ambleminden: **femina**... Niye korkuyorduk o kadar? Bu ruh halinde bir eksiklik, bir yanlışlık olduğunu hissediyordum, ama korku ve kuşku bir kez bütün benliğimizi sarmıştı. Sanki Marksistler olarak feminist olursak ideolojimizden taviz verecektik, sanki feminist olan komünist/sosyalist/devrimci olamazdı artık.. Ne cahilmiştiz.

Ve benim savunduğum görüşlerin de feminist çevrelerde 'Marksist Feminizm' olarak adlandırıldığını öğrenmem için aradan dört yıl geçmesi gerekti. Bu araştırma sürecinde feminizmin **homojen** bir bütün olmadığını, kadın hareketi-

1 Emel Aslan, Rus Devriminin Kızıl Gülü: Aleksandra Kollontay. SÖZ gazetesi. no. 51.

nin çok parçalı olduğunu, kadınların ezildiğini kabul eden ve kurtuluşlarının nasıl gerçekleşeceği konusunda görüşler ileri süren herkesin 'feminist' kategorisi içine girdiğini öğrendim. Liberal, radikal, sosyalist ve Marksist vb. feminizmlerin uluslararası düzeyde kabul gördüğünü, hepsinin birbirlerinin görüşlerine eleştiriler yönelttiğini ama hepsinin *feminist* olarak değerlendirildiğini öğrenmek çok hoş oldu elbette. "Günaydın" seslerini duyar gibiyim...

Feminist olmaktan korkmayı bir tarafa bırakınca, 1970'li yılların ikinci yarısında biz İKD'lilerin o dönemin feministleri olduğumuz, net bir şekilde gözlerimin önüne serildi. Zaten dönemin sol literatürü taranırsa İKD'nin feminist olmakla 'suçlandığı' görülecektir. O zaman şiddetle reddeder ve feminist olmadığımıza ilişkin veriler sunardık, ama şimdi görüyorum ki biz bal gibi feministmişiz: *kızıl feministler...* Biz İKD'li kadınlar tek başımıza Türkiye'yi dolaşır, toplantılar düzenler, işimize erkekleri karıştırmaz, sokaklarda bağırır çağıra gazete satar, kadın mitingleri, korsan gösteriler düzenledik. Hiç unutmuyorum, 1976 yılında tek başıma, elimde bir adres (çünkü kaybetmişim) ve tanıdığım bir tek kişi bile olmadan Diyarbakır'a gitmişim. Diyarbakır otogarından şehre girdiğimde hava kararmak üzereydi ve ben bu kente ömrümde ilk kez ayak basıyordum. Neresi olduğunu hiç bilmediğim ama şehrin merkezi olduğunu tahmin ettiğim bir yerde minibüsten indim ve sağa sola bakınarak yürümeye başladım. Bir kaç adım sonra kocaman kırmızı bir tabela gördüm: DDKD. Bize rakip bir sol örgütün tabelası. Hiç tereddüt etmeden binaya yürüdüm ve derneğin yarı aralık kapısından içeri girdim. İçerisi kalabalıktı, sigara dumanından göz gözü görmez olmuş salonun kapısında bir süre durdum. Beni kapıda fark edenler kalakalıyordu. Herkes kapıdaki, orali olmadığı belli olan, yirmili yaşlarda, uzun saçları atkuyruğu, üzerinde kırmızı bir gömlek ve siyah bir etek

olan kadına bakıyordu. Tüm salon, tamamı bıyıklı erkek başları, donmuş kalmıştı adeta. Ben salona doğru bir adım attım, birisi fırladı: “Buyur bacım”. Bir yetkili ile görüşmek istediğimi söyledim. Beni hemen içeriye, üzerinde *Yönetim Kurulu* yazılı bir odaya aldılar. Herhalde yönetim kurulu üyesi bir DDKD’liye şunları söylediğimi hatırlıyorum: “Ben İstanbul’dan geliyorum, İKD bölge sekreteriyim. Diyarbakır’a henüz indim ve hiçbir yeri bilmiyorum, bana İGD’nin şubesini tarif eder misiniz?” O yetkili beni hiç bekletmeden alıp İGD’ye bizzat götürdü. İGD çok yakın bir yerdedi. Ne kadar ısrar ettiysem de tarif etmek yerine kendisi götürmeyi tercih etti. İGD tabelasını gördüğümde, teşekkür ederek gerisini halledebileceğimi söyledim, ama beni duymadı bile. O önde ben arkada derneğe girdik, bu kez İGD şubesindekiler donmuş kalmış bir şekilde bize bakıyorlardı. Mihmandarım, İGD başkanını sordu. Bir telaş ve koşuşturma oldu. DDKD’li gayet ciddi bir tavırla, benim İstanbul’dan geldiğimi ve İGD’yi aradığımı söyleyerek beni başkana emanet etti (başkasına değil başkana) ve çıktı gitti. Daha sonra öğrendim ki o sıralarda İGD ve DDKD’nin arası hiç iyi değilmiş. İGD şubesinde bir DDKD yöneticisinin görülmesi olacak iş değilmiş. Ama DDKD’li, İstanbul’dan gelmiş bir kadını emin ellere emanet etmek söz konusu olunca politik sürtüşmelerini unutmamıştı. Bugün geriye dönüp baktığımda bu küçük anı bile İKD’nin neleri değiştirmeye başladığının çok açık bir kanıtı gibi geliyor bana. İKD’nin kuruluşu Diyarbakır’da kadın erkek ilişkilerinde radikal bir dönüşüme neden oldu. Tek başına hiç bir yere gidemeyen Kürt ve Türk kadınlar,²

2 Diyarbakır’a ilk gittiğimde üst düzey bir İGD yöneticisi her yerde bana eşlik etti. Daha sonra şehirde yalnız gezme iznini aldım ancak diğer illere ve ilçelere gidişlerimde beni bizzat İGD Şube Başkanı getirip götürdü. Önceleri yolda yürürken konuşmamam ve sağa sola bakmamam konusunda bile uyarılmışken, İKD şubesini açtıktan sonra biz kadınlar yalnız başımıza gezmeye, hatta lokantaya bile gitmeye başladık.

erkeklerin tekelinde olan *politikaya* el atarak Diyarbakır'da adeta bir devrim gerçekleştirdiler. İKD kurulduktan bir süre sonra DDKD'nin kadın örgütü olan DDKaD kuruldu. Tüm sosyalist/devrimci/demokrat örgütlerin katıldığı *eylem birliği* toplantılarına İKD ve DDKaD'ı temsilen kadınlar da katılmaya başladı. Dolayısıyla Diyarbakır'da politik konularda kadınlar da söz sahibi oldular. Bundan ala kadın kurtuluşu davasına hizmet mi olur? Evet evet, biz kızıl feministlerdik...

1992 yılında ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde lisansüstü eğitime başladığımda kafamda kadınlarla ilgili bir çalışma yapmak yoktu. Fakat bir sohbet sırasında Doç Dr. Yıldız Ecevit'in, benim İKD üyesi olduğumu öğrenince: "Tez çalışmada İKD'yi yaz. İKD'yi yazmak senin görevin. Seneler sonra 'İKD adında bir örgüt varmış' diye merak edildiğinde bizzat İKD'liler tarafından yapılmış çalışmalar önem kazanacaktır. Tarihe belge bırakmak zorundasınız..." deyişi, beni derinden etkiledi. Söyledikleri üzerinde uzun bir süre düşündüm ve kendisini haklı buldum. Bir İKD üyesiydim, halen hemen hepsi hayatta olan İKD kurucu ve üyelerini tanıyordum. Onlara ulaşmak benim için son derece kolay olacaktı. Ve 1994 Eylül'ünde tezimi yazmaya başladığımda, İKD'nin ancak yıllar önceki projem doğrultusunda incelenebileceği ve anlaşılabilirliğine ilişkin görüşümü korudum. Bana İKD üzerine yazmam gerektiğini söyleyen sevgili Yıldız Ecevit de tez danışmanım oldu.

Şu an elinizde bulunan kitapçık 1996 yılının Şubat ayında, *Women and Socialism in Turkey: the Case of Progressive Women's Organisation* (Türkiye'de Kadın ve Sosyalizm: Örnek Olay İlerici Kadınlar Derneği) adı altında verilmiş olan yüksek lisans tezi temel alınarak yazıldı. Ancak bu kitapçık, özgün tezden daha geniş, daha detaylı bir çalışma olarak okurların eline ulaşacak. Tezin metot bölümü, merak edenler için kitabın sonuna eklendi. Kitabın üslubunun son de-

rece eklektik olduğu okurlar tarafından görülecektir. Mülakat bölümleri ne kadar canlı ve sıcaksa, diğ er bölümler o kadar kuru. Hem tezin ana metnine sadık kalma hem de kitabı okunur kılma isteğ i, benim kalemim tarafından uyumlulaştırılmadı. Zaten bu yaşt an sonra kalemi eline almış bir kadın olarak bu kadarını nasıl yazdığ ımı bir ben biliyorum, bir de yine ben...

İKD pratiğ ini anlatırken mümkün olduğu kadar yorumdan kaçınmaya çalıştım. Ama yaşanmış ve kimsenin artık yok edemeyeceğ i bir gerçek var: Kadınlar bilerek, isteyerek, onur duyarak, kurtuluşlarının gerçekleşeceğ inden emin oldukları yeni bir toplumun; sınıfsız ve sömürsüz bir toplumun kurulması için gerekli gördükleri bir mücadelenin içine girdiler. TKP üyesi oldular veya olmadılar, ama sosyalizme yönelik bir eylemin içinde olduklarını çok iyi biliyorlardı. Pek çoğu düzenin sunduğu her türlü ‘nimete’ sahip olabilecekken, bunları ellerinin tersleri ile iterek, toplumun büyük çoğunluğ unun kaderini paylaşmayı seçtiler. “24 saatten bir ömür”, diyerek ve “kendi kişisel çıkarları adına hiç bir şey istemeksizin” yola çıktılar. Bütün bunlar bugün, toplumsal kurtuluş kuramlarının “mega anlatı” denilerek önemslenmediğ i günümüzde “küçümsenebilir”. Bugünün gençliğinin çoğunluğu 1970’li yıllarda bizim hissettiklerimizi hissetmiyor olabilirler; hatta bizzat o günleri yaşayanların da, dünü hatırladıkları zaman dudaklarında bir “gülümseme” dolaş yor olabilir. Ama ortada değ iştirilemeyecek bir gerçek var: bunlar yaş andı ve artık tarihe mal oldu. Bu duyguları, bu yaşanmış lıkları ciddi tarihçilerin incelemesi için insanlığ ın bilgi havuzuna atmak gerekiyordu. Ben bunu yapmaya çalıştım.

Bu dertleşmeyi Engels’ten bir alıntı ile bitirmek istiyorum. Engels (1979, 592) 21 Eylül 1890 tarihli Joseph Bloch’a yazdığ ı mektupta şöyle diyor:

Tarih, sonal sonuç her zaman, her biri bir sürü özel yaşam koşulları tarafından oluşturulmuş büyük sayıdaki bireysel iradenin çatışmalarından çıkacak biçimde yapılır; öyleyse birbirlerini karşılıklı olarak engelleyen sayısız güçler, güçlerin sonsuz bir paralel kenarlar grubu vardır tarihte, kendisi de bir bütün olarak *bilinçsiz* ve kör bir biçimde hareket eden bir gücün ürünü gibi bakılabilecek bileşke –tarihsel olay– işte güçlerin bu sonsuz paralel kenarlar grubu içinden çıkar. Çünkü, bir bireyin istediği şey bir başka birey tarafından engellenmiştir ve bundan da kimsenin istemediği bir şey çıkar. [...] Ama –her biri kendi fizik yapısı ve son kertede iktisadi dış koşulların (ya da kendi öz kişisel koşullarının ya da genel toplumsal koşulların) kendisini ittikleri şeyi isteyen– çeşitli iradeler yüzünden, bu iradeler istedikleri şeye erişemez, ama genel bir ortalama ile, ortak bir bileşke ile kaynaşırlar, (gene de kimsenin bundan – ç) bu iradelerin sifıra eşit oldukları sonucunu çıkarma hakkı yoktur. Tersine, her biri bileşkeye katkıda bulunur, ve bu niteliklerle, bileşkede içerilir.

İşte biz, biz kadınlar, başımızda kırmızı çatkılarımızla, iradelerimizi bu paralel kenar içinde bilinçli bir taraf olarak işçi sınıfı ve tüm sömürülenlerin kurtuluşundan yana koyduk, başka türlü kendi kurtuluşumuzun da gerçekleşmeyeceğinin bilincinde olarak, ne mutlu bunun farkında olanlara.

Ankara, 1996

Yukarıdaki önsöz 1996 yılında kaleme alınmıştı. Üzerinden yedi seneden fazla zaman geçmiş. Ben bu süreçte çok farklı konularla ilgilenmeye başladım. Son okuma sırasında pek çok eklenecek ve çıkartılacak şey bulmama karşın ol-

duğu gibi bırakmaya karar verdim. Ancak iki isme teşekkür etmeden geçemeyeceğim. Feryal Halatçioğlu bazı metinlerin İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmesinde yardımcı olurken; Marta Palush ise tezin Türkçe'den İngilizce'ye çevrilmesinde en büyük görevi üstlenmişti. Sağolsunlar.

İstanbul 2003